

RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 122 (6).**

1922. a.

Sisu: 1) Päewakorra täiendamine. 2. Komisjoni täiendawad walimised. 3. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — II lugemisel. — 4. Maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seadus — II lugemisel. — 5. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenu andmiseks maakonna omavalitsustele — II lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidi konventsiooniga — II lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Seadus rahwuswahelise oopiumi konventsiooni kinnitamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Seadus karistamise korra kohta töökaitseaduste rikkumise pärast — III lugemisel. Wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata. — 9. Teadaandmine järgmise koosoleku kohta.

Riigikogu koosolek 11. mail 1922 a. kell 12,45 min. päewal, Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 68 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees K. Wirma, pärast esimees J. Kukk.

Sekretääri kohal abisekretäär W. Pezold.

Koosolek algab kell 12.50 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja K. Wirma: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetel teada. Sõna päewakorra kohta on rkl. Bergman'il.

J. Bergman (kristl.): Eelmisel koosolekul wõttis Riigikogu wastu maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seaduse I lugemisel. Juba selle I lugemise ajal juhtis rkl. härra Bock selle peale tähelepanu, et kui see seadus saab wastu wõetud, siis see tingimata niisuguse olukorra loob, kus seda otstarbet mitte kätte ei saada, mille jaoks see seaduseelnõu ette on pandud. Nimelt on niisuguseid juhtumisi ette tulnud, kus mõisaomanik lihtsalt ei kirjuta lepingule alla sel põhjusel, et mõis on riigistatud, järjekult tema mõisaomanik enam ei ole ja sellepärast ei ole õigustatud ega kohustatud müügilepingule alla kirjutama.

Siis on teine küsimus niisamuti ühendatud sellega, nimelt, kes luba annab müüdü kohal mõisast äralahutamiseks, kui mõisa peal wõlgasid on ja neid mitte koha peale üle ei ole kantud.

Mis siis nende wõlgadega peab sündima ja kellel on õigus kui kreditooril lahutamiseks nõusolekut awaldada? Kõik need ja ka veel teised küsimused nõuawad Riigikogu poolt lahendamist, mida

aga selle seaduse wastuwõtmisega mitte teha ei saa. Sellepärast teen ma ettepaneku seda seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta ja teda anda üldisele komisjonile uuesti läbiwaatamiseks.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liige Bergman, ma palun Teid ettepanek kirjalikult sisse anda, kas seda seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta wõi mitte. Päewakorra määramisel ei saa ma hääletamisele panna seaduseelnõu komisjoni andmise küsimust. (J. Bergman (kristl.): Siis wõtan ma oma ettepaneku tagasi.) Põllumeeste rühma poolt on kirjalikult teatatud, et soowitakse päewakorda wõtta komisjoni täiendawad walimised I päewakorrapunktina. (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sellega on päewakord wastu wõetud. Riigikogu läheb I päewakorra-punkti juurde.

2. Komisjoni täiendawad walimised. Põllumeeste rühma poolt on teatatud, et töökaitse komisjonist lahku rkl. Lilienblatt ja pannakse ette tema asemele walida rkl. Birkenberg. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seega on rkl. Birkenberg nähtawa enamusega töökaitse komisjoni walitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — II lugemisel. Üldise komisjoni aruandja J. Bergman (loeb): Riigi statistika keskbüroo põhimäärus.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 1. Riigi statistika keskbüroo asub riigikantslei juures ja allub riigisekretäärile.

A. Palwadre (sd.): Ma olin isiklikult üldises komisjonis käesolewa eelnoo wastu tema praeguses konstruktsioonis. Ta on siiski esitatud Riigikogule wastuwõtmiseks ja väga wõimalik, et Riigikogu teda ka sellel kujul wastu wõtab, nagu ta esitatud on. Kuid tingimata on tarwilik, et Riigikogu siiski teaks, missuguse seaduse tema wastu wõtab, ja sellepärast tahan ma § 1 juures Riigikogu tähelepanu selle seaduse iseäralduste peale juhtida.

Ma arwan, et ükski Riigikogu liige ei pea tühisteks statistika büroo ülesandeid ja ei eita tema tähtsust. Riigikogus on mitu korda toonitunud, et statistika alal on väga palju tööd teha, et see töö wastutusrikas on ja et teda peab tegema hästi korralikult ja ruttu. Nii ei ole see asutus iseenesest mitte tähtsusetu. Nüüd aga konstrueeritakse see asutus sarnasel kujul, et tema ei alluks ühelegi ministrile, kes poliitiliselt wastutaw oleks. § 1. järele allub riigi statistika keskbüroo riigisekretäärile. Edasi § 3. on ära määratud riigi statistika keskbüroo esitaja ja juhataja, kelle ametisse määrab Wabariigi Walitsus. Ei keskbüroo esitajal ja juhatajal ei ole õigust esineda Riigikogus, ega ka riigisekretääril. Tähendab, see asutus, millel iseenesest suur tähtsus on ja millel üsna suured ülesanded täita, jääb täiesti kõrwale meie parlamentaarse walitsuse süsteemis. Ükski minister ei kannu wastutust selle asutuse eest ja Riigikogul ei ole kellegile oma nõudmisi esitada. Mulle näib, et sarnasele teele asumine, kus Riigikogu seadusandlises korras hakkab eraldama üksikuid ametkondi, üldisest parlamentaarsest walitsemissüsteemist, — ei ole õige ja seda ei wõiks mitte üksikute seaduste kaudu nii tähele panemata läbi lasta.

Teine soowimata nähtus, mis sarnase konstruktsiooni juures esile tuleb, on see, et tarbekorral peab parlamendis keskbüroo juhataja esinema Wabariigi Walitsuse esitajana. Muidu üksiku ametkonna esitajad wõiwad tulla üksikute ministrite wolitusel. Kuid keskbüroo ei allu ühelegi wa-

litsuse liikmele eriti, waid allub riigisekretäärile kaudu ainult Wabariigi Walitsusele. Kui keskbüroo ametnikud tarbekorral tuleksid aru andma Riigikogule oma tegewusest, siis peaksid nemad, kui terwe Wabariigi Walitsuse esitajad esinema. Ma leian, et sarnase korra loomine ei ole otstarbekohane.

Panen ette 1. paragrahwi tagasi lükata.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma olen siin nii mõnigi kord tähelepanu juhtinud statistiliste asutuste puuduste peale. Oma parteisõbra härra Palwadre tähenduste peale toetades tahaksin ma weel kord seda alla kriipsutada, kui tähtis õieti niisugune asutus on. Meie kobame nii paljudes asjades käsikaudu ringi. Mullu panin ma Wabariigi Walitsusele küsimise ette, et millal kawatseb Wabariigi Walitsus üldist rahwalugemist ette wõtta. Wabariigi Walitsus ei ole minule selle peale weel tänapäewani wastanud ja oli kuulda, et Wabariigi Walitsuse soow olla, et teda sarnaste küsimustega mitte ei tülitataks. Nüüd, eelarwe arutamise ajal, kui see asi jälle kõne all oli, saime kuulda, et käesolewal aastal weel mitte wõimalik ei ole rahwalugemist ette wõtta. Täna oli meil aga selle wastu siiski rõõm kuulda, et eilsel Wabariigi Walitsuse koosolekul, töö-hoolekandeministri pealekäimisel, on walitsus otsustanud rahwalugemist selle aasta lõpul toime panna. Nagu ma waheajal aru sain, oli meie statistika keskbüroo juhataja sel arwamisel, et sel aastal rahwalugemist toime panna wõimalik ei ole. Austatud Riigikogu liikmed! See on teile kõigile, nagu minulegi teada, kui suur tähtsus selle keskbüroo töödel on, eriti just rahwalugemise alal. Meil on nii paljudes asjades tingimata waja teada, kui suur meie rahwa hulk, kui suur töötajate hulk üldse ja kuipalju ühes ehk teises töökonnas töötajaid on. Kui meil kõiki neid teateid pole, siis on väga raske näituseks ka mingisugust kinnitust saada läbi wiia, sest peab ju ometi teada olema, kui suur see piirkond on, mis kinnituse alla kuulub. Ma pean ütleva, et meie statistika asutused niisuguste küsimuste lahendamise tähtsusest aru ei taha saada ja sellepärast ei ole märgata, et oleks sel alal tööle asunud. Esimene peab muidugi rahwalugemine olema ja sellest järgneb missuguseid teisi küsimusi riigi statistika keskbüroo nüüd sellega ühendab. Kui

nüüd statistika keskbüroo korraldus, nagu kuulsime, selle seaduse najale tugeneb, siis on väga raske Riigikogul asja kohta sõna võtta ja näituseks walitsuse liigetelt küsida, miks asi nõnda ja nõnda on. Mul on praegu siin mõned statistika keskbüroo väljaanded käes ja kui meie neid lehitseme, siis leiame, et on asjadega tegemist tehtud, mille üle nii mõnigi kord oleks wõinud aru pärida. Hiljuti saime meie ühe wihu selle üle, kuidas meil kesa wäetatakse ja rukist külwatakse. See wõib ju iseenesest väga hea ja hoolas statistiline töö olla, aga et see just see kõige tähtsam peaks olema, ei tahaks ma mitte uskuda. Ma olen selles asjas wõhik, nagu suurem osa Riigikogu liikmeidki, kuid ma olen asjatundjate käest kuulnud, et selle tööga oleks wõidud weel oodata, ilma et meie põllumajandus kahju oleks saanud. Minu arwamise järele peaks see asutus ühe ehk teise ministri waldkonda kuuluma, kelle poole siis wõiks pöörata küsimiste ja soowiwaldustega. Mina isiklikult pööraksin sotsiaalküsimustes tööministri poole ja arwan, et temal peaks wõimalus olema neid andmeid kõige hõlpsamine koguda, sest et näituseks töökaitse kommissarid ja teised asjadega tegemist tegewad eriametnikud tema waldkonda kuuluvad ja statistika tööde juures tähtsalt abiks wõiwad olla. Mul oli wõimalus Soomes seda asutust näha. Seal on sotsiaal-statistika asutus täitsa sotsiaalministeeriumi juures, sotsiaalwalitsuse all. Meil on küll öeldud, et Soomes ka statistikat tsentraliseerida tahetakse, Soomes aga oldakse ses asjas weel kahewahel, iseäranis just sotsiaalwalitsuse osakonnas, kus statistika osakond praegu töötab. Ka meil tuleks arwesse wõtta, et selle seaduse najal kogu riigi statistika keskbüroo alla läheb, ja küsida, kas see tõepoolest kõige parem on. Kui meie näituseks teateid tahame tööliste ja waeste hoolekande suhtes, siis on arusaadaw, et töö-hoolekandeministril selle statistika kogumine loomulikum ja kergem oleks, kui keskbürool. Meie peak-sime seda silmas pidama, et kui ministeeriumi juures oma eriosakond on, siis seal töötgemine ka palju täpisealt ja jõudsamalt edeneb. Ka sellelt seisukohalt waadates peab ütleva, et selles seaduses ettenähtud korraldused mitte just kõige paremad pole. Meie oleme siin väga palju kõnelenud töötatöölise arwu üle, mõnikord ka elukalliduse ja hindade seisu üle. Meie statistika keskbüroo on oma wälja-

antud kuukirjas awaldanud, et ta ka seda tööd tulewikus teha mõtleb. Kuid senni ei ole ses asjas weel midagi ära tehtud. Ja trööstimine tulewiku peale on weksel ilma tähtajata! Väga tähtis, otse hädatarwiline töö on hindade liikumise üle teadete kogumine. Meie leiame statistika keskbüroo kuukirjas küll wõõraste maade indeksarwud, kuid mitte Eestist. Paratamata on tarwis kõiksuguste palkade ja toetussummade määramiseks teada, kuidas meil elukallidusega lugu on, kas hinnad langewad wõi tõusewad. Seda saab ju wahest ajalehtedest teada, kuid need andmed on ilma kindla aluseta. Kui meie enam ehk vähem kindlaid andmeid teada tahame, siis peak-sime statistika büroo poole pöörama. Ma pean kahetsema, et meie statistika asutused ja ka keskbüroo seda tööd senni mitte ei ole teinud. Juhin ka tähelepanu selle peale, et meie peak-sime teadma, kui palju ja missugust maad meil wälja anda on: kui palju meil inimesi on, kes maad tahaks saada. Selleks peak-sid meil kindlad andmed olema. (A. Kerem (rhw.): Neid andmeid trükitakse.) See on mul väga armas kuulda, et nad wiimaks ometi trükis on, kuid armsam oleks weel, kui need juba meie käes oleks olnud. Härra Kerem oli sel ajal minister, kui mina põllutööministeeriumi statistika osakonnas teateid korjamas käisin, missuguses seisukorras meie maakohad on. Ma käisin nagu Pontsiusest Pilatuse juurde, aga kindlaid teateid ei saanud. Tarwis oleks, et statistika büroo korralikult töötaks, sest muidu oleks see raha, mis tema peale ära kulutatakse, nagu maha wisatud. Rahwalugemine wõetakse alles jõulu ümber ette, siis saaksime alles andmed tulewal aastal. Niisuguste statistiliste andmete korjamine käib Euroopas palju kiiremini. (J. Laidoner (põl.): Euroopas läheb ka aasta aega, ennem kui need andmed kätte saadakse.) Esiteks elame ka meie Euroopas, härra kindral, ja teiseks wõiksite ka Teie teada, et Euroopas niisuguseid teateid mõnikord juba nädalate pärast saada wõib. Wõin Teile näituseks ette tuua, et minewal aastal wõeti Soomes niisugune lugemine, wõi õigem ütelda ankeet ette, põllutöölise olukorra walgustamiseks. Ja mõne nädala pärast wõisime resultaati „Sosialinen Aikakaus“ kirjas lugeda. Rahwalugemise arwu saame ka mujal Euroopas, kus statistika hästi korraldatud on, mõne nädala

pärast teada, muidugi mitte täpiseid andmeid, kuid üldist arwu.

Mina toetan oma eelkõneleja seisukohta, et statistika keskbüroo põhiseadust sedawiisi parandataks, et Riigikogul võimalik oleks igakord, kui tarwis on, õigeid andmeid saada ja oma arupärimistega ja soowiwaldustega teatud ministriumi poole pöörata.

Riigisekretäär K. Terras: Austatud Riigikogu liikmed! Eelkõnelejate, härrade Palwadre ja Martna poolt toodi ette suurema puudusena statistika keskbüroo põhimääruse seda, et see asutus ei allu mõnele ministriumile. Alluuse küsimus oli kõne all juba walitsuse poolt määratud komisjonis. Siseministriumi poolt väljatöötatud põhimääruse eelnõu järele pidi keskbüroo alluma siseministriumile, nii kuidas see Wene seaduses ette nähtud. Komisjonis leiti aga, et see otstarbekohane mitte ei ole. Juba Wene statistika keskkomitee tegewus olla küllalt selgesti seda näidanud. Praegune Wenemaa statistika keskasutus töötab iseseiswalt. Ja ma pean tähendama, et praegusel Wenemaal see asutus tegutseb paremate tagajärgedega, kui endine statistika keskkomitee. Igatahes seda ütlevad kõik, kellel selle asutusega tegemist on olnud, et ta töötab praegusel silmapilgul palju paremate tagajärgedega, kui endine, kuigi ta ühegi kommissariaadi wõimkonda ei kuulu. Meil tõsteti omal ajal küsimus üles, et wast ehk oleks mõeldaw seda asutust anda Riigiwanema alla. 2 aastat tagasi, kui riigi statistika keskbüroo põhimääruse esialgse kawa kokkuseadmine teoksil oli, siis ei olnud veel Riigiwanema instituuti mitte olemas, waid oli peaminister, ja siis oldi arwamisel, et see asutus wõiks otsekohe peaministrile alluda. Kuid wabariigi põhiseaduse wastuwõtmise ja Riigiwanema instituudi elluwõimise järele loobuti sellest mõttest. Leiti, et põhiseaduse tähe kui ka mõtte järele ei juhata Riigiwanem otsekohe ühtegi ametkonda. Ainuke asutus, kellega Riigiwanemal lähemad ühendused on, on riigikantselid. See on põhiseaduse järele arwatud Wabariigi Walitsuse juurde ja seisab Riigiwanema walwe all. Nii siis, kõiki seda arwesse wõttes, ei leitud otstarbekohaseks riigi statistika keskbürood otsekohe mõne ministriumi alla anda, waid samuti, nagu riigikantselid ja teised selle juures asuwad asutused — riigiraamatukogu ja riigi-keskarhiw — riigisek-

retääri alla. Tema kaudu allub see asutus siis juba Wabariigi Walitsusele. Ma pean veel tähendama, et ka teistes maades, kui teie neid asutusi lähemalt waatate, leiata, et suuremalt osalt ei ole need asutused mitte mõne üksiku ministriumiga seotud, waid neid on katsutud ikka riigi keskkoha koondada. Iseenesest on arusaadaw, et meil kõige otstarbekohasem oleks statistika keskbürood just Wabariigi Walitsuse juurde jätta juba sellepärast, et temal tarwis on otsekohe lähikäimises olla mitte mõne üksiku ministriumiga, waid kõigi keskasutustega. Seda suudaks riigi statistika keskbüroo ainult siis, kui tema on lähemas ühenduses Wabariigi Walitsusega. Mis nüüd sellesse puutub, et siin üksikute paragrahvide wahel teatawat wastolu wõiks leida, nagu härra Palwadre üldises komisjonis ette oli toonud, näituseks § 1. ja 3. wahel, siis peab tähendama, et § 1. kõneleb selle asutuse alluusest riigisekretäärile, kuna § 3. on tähendatud, et statistika keskbürood juhib ja esitab tema juhataja. § 1. annab riigisekretäärile teatawat õigused ja paneb tema peale teatawat kohustused üldiste juhtnõõride andmise ja põhimõtteliste küsimuste otsustamise mõttes. Muidugi, kui § 3. ei oleks olnud, siis oleks wõidud mõista nii, et ka statistika keskbüroo tegewuse juhtimine ja esitamine riigisekretääri käes on. Seda aga juba komisjonis ei arwatud otstarbekohane olewat. See on ka loomulik, sellepärast, et selle asutuse tegewus on niisõõrd suur, et riigisekretääril täiesti wõimatu oleks seda asutust lähemalt juhtida ja esitada. Nii, et siin wastutaw isik statistika keskbüroo juhataja näol täiesti tarwilik oli sisse wõtta. Keskbüroo juhataja tegewusala on aga teatawate paragrahvidega piiratud. Nimelt kõneleb § 4, et riigi statistika keskbüroo osakondade juhatajaid määrab ametisse riigisekretäär riigi statistika keskbüroo juhataja ettepanekul, ning § 9. järele wõib riigi statistika keskbüroo Wabariigi Walitsusega ja Riigikogu juhatusega lähikäimisesse astuda ainult riigisekretääri kaudu. Nii siis ei ole mingisugust wastolu nende kahe paragrahwi — § 1. ja 3. — wahel. Need paragrahwid on sisse wõetud ainult sellepärast, et tegelik elu on näidanud, et sarnane kord kõige otstarbekohasem.

Mis siis muudesse kõrwalistesse küsimustesse puutub, mis eelkõnelejate poolt puudutati, siis pean oma kohuseks ka nende peale mõne sõnaga wastata.

Siin toodi ette, et statistika keskbüroo ei ole senni suutnud oma peaülesande teostamisele asuda, see on rahwalugemise läbiwiimisele. Ma tahaks sel puhul Riigikogu liigetele ainult meelde tuletada seda, et keskbüroo tegutseb õieti ainult kümme kuud ja selle aja jooksul on tema õieti ainult oma organiseerimise töö läbiwiimisel olnud. Loomulikult ei ole selle aja sees suudetud suuremaid ülesandeid läbi wiia. Organiseerimistööd kestawad praegugi weel edasi.

Kui Riigikogu rahaasjanduse komisjonis eelarwe läbiwaatamisel küsiti, kas oleks wõimalik käesolewal aastal rahwalugemist läbi wiia, siis tähendasime, et see sarnaste raskustega seotud on, millest praegusel silmapilgul wõimatu üle saada. Ja kui nüüd eilsel walitsuse koosolekul otsuseks on tehtud siiski käesolewal aastal rahwalugemist ette wõtta, siis tuleb seda sellega seletada, et on suudetud statistika keskbüroo organiseerimist niikaugele wiia, et statistika keskbüroo nüüd suudab selle ülesande teostamisele asuda. Ja muidugi, et see ülesanne kõige suurem on, mis statistika keskbürool isenesest olla wõib, mis suurt jõupingutust nõuab, siis ei saa statistika keskbüroo selle ülesande juures olles organiseerimistööd uutal aladel ette wõtta wõi neid jätkata. Rahwalugemise eeltööde juures wõib ainult jookswat tööd teha, kuna organiseerimistööd peawad kõrwale jääma. Mis puutub nüüd sellesse, et statistika keskbüroo ei ole suutnud ühte ega teist läbi wiia, siis nagu ma tähendasin, on see sellest, et statistika keskbüroo tegevus on waewalt alles 10 kuud pikk. Ma usun, et Riigikogu liikmed selle juures täiesti kindlad wõiwad olla, et statistika keskbürool selle kõige läbiwiimiseks mitte tahtmine ei puudu ja jõudu ja wõimalust mööda tema seda ka teeb. Ka töö statistika alal kui ka elukalliduse statistika korraldamises on teatawad sammud tehtud ja tehakse neid weel.

Siin on Riigikogu kõnetoolilt mitmel korral puudutatud ühte broshüüri, mis oli välja töötatud kesawäetamise kohta, ja siin on toonitatud, et see täiesti asjata tööaja raiskamine olla olnud. Ma ei tea, kuidas keegi sellest aru saab, sest siin wõiwad ju waated lahku minna, kuid statistika keskbüroo on sellelt seisukohalt wälja läinud, et kui soowitakse teada saada, millest on sündinud sügisene lõikus, et siis on tarwis ka teateid kesawäetamise

ja wilja kaswutingimiste kohta. Seal ei ole üksi andmeid kesawäetamise, waid ka taliwilja külwamise ja oraste tõusu kohta. Kes seda broshüüri on lugenud, see wõib seda sealt selgesti näha, kuid et kesawäetamine just esimesel kohal on, siis on see esimene moment nähtawasti silma torganud mõnele Riigikogu liikmele. (M. Martna (sd.): See on talle nimeks antud!) Kui sellele on nimeks antud kesawäetamine, siis pean ütleva, et see pealkiri mitte just õnnestanud ei ole, kuid lähemalt silmitsedes wõib näha, et seal üksi mitte ühte küsimust ei käsitata, ja mina usun, et Riigikogu liikmed ei wõiks otsustada mitte ainult pealkirja järele, waid broshüüri sisu järele. Lõpuks tähendan, et statistika keskbüroo asutus on, nagu eelkõneleja poolt tähendatud ja nagu põhimääruse seletuskirjas ära märgitud, millel praegu seaduslist alust ei ole. Wene seadust siin aluseks wõtta ei saa, sellepärast, et see seadus on teistele põhimõtetele rajatud ja teiseks on seal ette nähtud, et see asutus siseministeriumi juures peab olema, kuna meil on selleks teistsugused kawatsused. Kuna nüüd statistika keskbüroo oma suurema ülesande teostamisele asuma peab, siis on täiesti loomulik, et siin ei saa statistika keskbürood edasi jätta niisugusesse illegaalsesse seisukorda. Täna seadust päewast peawad algama need suuremad tööd, mis rahwalugemise seotud, sest walitsuse otsus tehti selle kohta eile ja täna wõidakse selle teostamisele asuda. Siis on loomulik, et selle põhimääruse wastuwõtmine on isenesest väga kiire iseloomuga.

A. Kerem (rhw.): Ma teen ettepaneku selle seaduse § 1. weel tagasi anda komisjoni läbiwaatamiseks ja seaduse arutamine senni edasi lükata, kunni komisjon uuesti on esinenud.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja sõna ei tarwita. Rkl. Kerem'i poolt on tehtud ettepanek: esiteks seda paragrahwi komisjoni tagasi anda ja teiseks seaduse edasiarutamist katkestada, kunni see paragrahw komisjonist tagasi on tulnud. Rkl. Palwadre poolt on ettepanek tehtud § 1. tagasi lükata. Ma kawatsen esimesena hääletamisele panna rkl. Kerem'i ettepaneku. (J. Laidoner (põl.): Palun sõna!) Sõna wõib saada ainult hääletamise korra kohta. Asun rkl. Kerem'i esimese ettepaneku — § 1. komisjoni tagasi anda — hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Wä-

hemus on wastu. Sellega on otsustatud § 1. komisjoni tagasi anda. Ühes sellega on ettepanek tehtud selle seaduse arutamist edasi lükata kuni § 1. komisjonist tagasi on tulnud. (Hääletatakse.) Ettepanek on wastu võetud.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

Sõna on maaseaduse komisjoni aruandjal. Aruandjat ei ole kohal. Kas komisjoni esimees võib aruandja aset täita? Sõna on rkl. härra Kerem'il.

4. Maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seadus — II lugemisel. Maaseaduse komisjoni aruandja **A. Kerem** (loeb): Maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seadus.

J. Bergman (kristl.): Selle asemel, et paragrahvid üles lugeda, teen mina ettepaneku maaseaduse § 1 täiendamise ja § 4 muutmise seaduse pealkirja muuta järgmiselt: „Maaseaduse muutmise seadus.“

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Kerem: Komisjoni nimel ei saa mina selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamuse. Sellega on rkl. härra Bergman'i ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele komisjoni poolt ettepanek pealkirja. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus. Sellega on pealkiri wastu võetud.

Aruandja A. Kerem (loeb): § 1. Maaseaduse § 1 täiendatakse järgmise märkusega:

Märkus 1-a: Võõrandamise alt wabastatakse, välja arvatud rüütlimõisad, kõik need iseseiswate üksustena põhiraamatutes äratähendatud maatükid, kui ka mõisast lahutamata osad, mille kohta on tõendused, et nende suhtes olid tehtud võõrandamise lepingud enne 17. detsembrist 1918 a. kui lepingu järele omandajad ei olnud rüütlimõisa omanikud ja kui nad enne 25. okt. 1919 a. maatükide või osade waldamisele ja kasutamisele on asunud. Kui aga niisugune leping

on tehtud enne 12. juulit 1917 a. ja sellest lepingust on teatud põllutööstusministeeriumile kuni 29. jaanuarini 1922 a., „Riigi Teatajas“ nr. 118 — 1921 a. awaldatud üleskutse kohaselt, siis wabastatakse wastaw maa võõrandamisest ka sel juhtumisel, kui omandaja ei ole enne 25. okt. 1919 a. tema waldamisele ja kasutamisele asunud ega kohtus nõudmist awaldanud maatüki wormiliku võõrandamise lepingu tegemise või maa kätteandmise pärast.

J. Bergman (kristl.): Ma teen ettepaneku selle seaduse arutamist edasi lükata ja teda anda üldisesse komisjoni § 1 läbiwaatamiseks ja täiendamiseks.

Juhataja K. Wirma: Sõna on järjekorras rkl. härra Kerem'il.

A. Kerem (rhw.): Maaseaduse komisjonis olid nii mitmesugused arwamised ja waidlused sõnade kohta „waldamisele“ ja „kasutamisele“. Ka praegugi ei ole nende sõnade sisu kõigile selge. Võib ette tulla, et lõpuks ometi ei teata, mida selle sõna all mõista. Maaseaduse komisjonis oli aga enamuse sellel arwamisel, et kui teatawat liiki wäikemaapidamisi wabastada maaseaduse võõrandamise alt, siis ei tohi selle tagajärjeks sarnane nähtus olla, et praegused maa peal asuvad — rentnikud — wõiksid kuidagi moodi sealt kõrwaldatud saada. Seda tahtis komisjon ära hoida nõudes omanikkudelt, et nad „waldamisele“ ja „kasutamisele“ asunud oleksid. Mina isiklikult tõstsin komisjonis küsimuse üles, et kõik võõranduslepingud, mis teatud aja jooksul on tehtud, ilmtingimata makswaks tunnistada, kuid selle juurde wõtta järgmine märkus, et need maapidajad, kes maa peal rentnikkudena asusid ja mõnesugusel põhjusel maaostust ära pidid ütleva, wõimaluse saaksid ostulepinguid üles wõtta weel praegu. Sel korral toodi aga ette see wäide, et võib olla on raske juriidiliselt sarnast seadust konstrueerida.

Täna olen mina mitme õigusteadlasega läbi rääkinud ja need on arwamisel, et niiviisi seadust wõimalik konstrueerida on. Sellepärast arwan ka, et seda ka teha tuleks, sest siis ei kannata selle seaduse all ükski pool. Kui meie aga tunnistas kõik neid lepinguid, mis okkupatsiooni ajal tehtud on, ilmtingimata, siis kannatab selle all liik maa rentnikka, kelle talud väljaspool seiswad isikud omandasid. Teiseks, kui meie jätaks välja sellest seadusest kõik need, kes on maid ostnud ja

kes aga mõnesugustel takistustel sinna maa peale asuda ei saanud, siis oleks see juriidiliselt ehk põhjendamata väljawõte sellest seadusest, mille peale õigusega mõned komisjoni liikmed tähendasid, sest sarnasel korral ei talitata kõikide nendega, kes okkupatsiooni ajal lepinguid tegid, ühetaoliselt ja need, kelle lepingud tunnistatud ei saaks, nendel oleks sellest suured materiaalsed kahjud.

Et aga nüüd kirikut kesk küla teha, siis arwan mina, et tuleks võimalikult kõiki neid lepinguid tunnistada, kuid seal juures nendele maapidajatele, kes rentnikudena waremalt wõõrandatud taludes asusid ja praegu asuwad, kuid mingisugustel põhjustel maaotsust okkupatsiooni ajal ära pidid üttelema, võimalust anda ostueesõigust praegu tarwitada. Mina arwan, et sarnasel kujul seadus kõige wastuwõetavam oleks ja ma toetan eelkõneleja Bergman'i ettepanekut, et see seadus saaks üldisesse komisjoni tagasi antud ümbertöötamiseks, mille juures ka minu arwamised kaalumise alla wõiksid tulla.

M. Bock (saks.): Panen ette maha kustutada sõnad: „kui lepingu järele omandajad ei olnud rüütlimõisa omanikud“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Kerem: Komisjonis oli rkl. Bock'i poolt esitatud parandus arutusel, jäi hääletamisel aga wähe-
musse, nii et komisjoni nimel mina selle parandusega ühineda ei saa.

Juhataja K. Wirma: Ettepanekud on järgmised: 1) Rkl. Bergman'i ettepanek seda paragrahwi anda üldisesse komisjoni uuesti läbiwaatamiseks ja täiendamiseks, ja kui see ettepanek wastu wõetakse, siis seaduse edaspidist lugemist katkestada. 2) Rkl. Bock'i ettepanek kustutada maha sõnad: „kui lepingu järele omandajad ei olnud rüütlimõisa omanikud“. Esimesena panen hääletamisele rkl. Bergman'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Sellega on otsustatud nähtawa enamusega § 1 üldisesse komisjoni anda, sellega langeb rahwaesitaja Bocki ettepaneku hääletamine ära.

Siis on weel ettepanek tehtud, seaduse lugemist katkestada kunni paragrahw komisjonist tagasi tuleb. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele.
Juhataja K. Wirma: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 1. Määratakse rahaministeeriumile erakorralist krediiti operatsiooni fondina saja miljoni marga (100.000.000 mk.) suuruses protsendita laenude andmiseks maakonna omawalitsustele nende 1922 a. eelarwete puudujääkide katteks kooliõpetajatele palgamaksmise osas.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 2. Antawad laenud (§ 1) tasutakse igaaastaste kustutussummadega alates 1923 aastast kunni 31. dets. 1926 a.

Laenude kindlustuseks on kõik maakonna omawalitsuste sissetulekud. Kustutussummad wõetakse omawalitsuste eelarwetesse sunduslikkude kuludena.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kana (loeb): § 3. Tähtaegadel mittetasatud laenukapitaali kustutussummad kaetakse sunduslikult krediitseaduse 13 jt. §§ 76—79 korras (sead. k. XI k. 2 j. 1912 a. järg.)

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 4. Laenude wäljaandmise, tarwitamise ja tasumise ligemad tingimised ja korra määrab rahaminister, kokkuleppel sise-ministriga.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on kogu seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidi konventsioonidega — II lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidi konventsioonidega.

Juhataja **K. Wirma**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Liituda üleilmilise postiliidu konventsioonidega, mis 30. nowembril 1920. a. Madriidis tehtud, mille algtekst Madriidis, Hispaania walitsuse arhiiwides, ja nimelt:

1) Peakonventsiooniga — Convention Postale Universelle (Convention principale).

2) Kokkuleppõega wäärtkirjade ja wäärtkastikeste wahetamise üle — Arrangement concernant l'échange des lettres et des boîtes avec valeur déclarée — ja

3) konventsiooniga postpakkide wahetamise üle — Convention concernant l'échange des colis postaux.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmi-sega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Seadus rahwuswahelise oopiumi konventsiooni kinnitamise kohta — II lugemisel. Wälisasjade komisjoni aruandja **A. Birk** (loeb): Seadus rahwuswahelise oopiumi konventsiooni kinnitamise kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 1. Rahwuswaheline oopiumi konventsioon, tehtud Haagis 23. jaanuaril 1912 a. ühes lõpuprotokollidega 23. jaanuarist 1912 a., 9. juulist 1913 a. ja 25. juunist 1914 a. tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konventsioon eestikeelse tõlkega awaldatakse alamaljargnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Birk** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmi-sega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast — III lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Seadus karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast.

(Juhataja kohale asub Riigikogu esimees **J. Kukk**.)

Juhataja **J. Kukk**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Wastawate seaduste muutmiseks ja täiendamiseks otsustada:

§ 1. Töökaitse-seaduse §§ 212, 213, 214, 570 ja nuhtlusseaduse § 1359¹ ettenähtud rikkumiste üle teeb töökaitse komisjar kriminaal kohtupidamise seaduse §§ 1131, 1134, 1135, 1136, 1140, 1141, 1142, 1143 tähendatud korras protokollini ning esitab selle wanemale töökaitse komisjarile ühes oma arwamisega süüdlasele pealepandawa karistussumma suuruse üle.

K. Wirma (sd.): Teisel lugemisel tegin ma ettepaneku sellest seadusest sissejuhataw osa wälja jätta, nimelt sõnad: „Wastawate seaduste muutmiseks ja täiendamiseks otsustada“. Aruandja sai sõna peale mind ja teatas, et komisjon olla ka seda küsimust arutanud ja jõudnud otsusele, et see osa peab sisse jääma. Ka walitsuse seisukoht olla selle osa sissejäämise poolt.

Nende autoriteetliste seletuste põhjal lükkas Riigikogu minu paranduse ettepaneku teisel lugemisel tagasi, sest minul ei olnud kodukorra põhjal wõimalik peale aruandjat enam sõna saada täiendawaks seletuseks.

Sellepärast esinen nüüd kolmandal lugemisel uuesti oma paranduse ettepanekuga ja Riigikogu liikmed lubawad minule kõige pealt seletada, mispärast just mina selle paranduse tegemiseks sõna wõtan.

Täna hommikul Riigikogu koosolekul palusin redaktsiooni komisjoni liikmeid waadata läbi nende seaduste redaktsiooni, mis tänasel koosolekul kolmandale lugemisele tulewad, et neid siis wõiks ilma redaktsiooni komisjoni kätte andmata wastu wõtta. Selgus, et redaktsiooni komisjon arwamisel on, et käesolewast seadusest sissejuhatus tuleks wälja jätta, sest paragrahwide sisus on kõik täielikult ära üteldud, kuidas selle seaduse alusel talitada tuleb. Järjekult pidi selle ettepaneku tegemine redaktsiooni komisjoni liigete asi olema, paranduse pidi tegema rkl. Ast. Kahjuks ei olnud teda teise lugemise ajal kohal ja ka praegu ei ole teda siin, mispärast mina, kui asja kaasteadja kohustatud olen ettepanekuga esinema.

Ma ei ole küll jurist, aga olen Asutawa Kogu ja ka Riigikogu liige olles palju seadustega jändanud ja olen juristidelt õppinud, kuidas talitatakse, kui mingisuguse

seaduse muutmine käsil on. Tean nimelt, et uus seadus muudab wana niipalju, kui tema paragrahwides on muutmise kohta üteldud ja et eriseadus muudab üldist seadust niipalju, kui wiimases erinevalt räägitakse.

Käesolewas seaduses on üksikasjaliselt ära tähendatud see kord, mida seadusega tahetakse kätte saada. Näituseks on seal protokollide edasiandmise kord kindlasti ette nähtud, mis üldises seaduses teisiti peab olnud olema. Wäga imelikuna tundub sissejuhatuses „wastawate“ sõnade tarwitamine. Siin tuleb meelde minu parteiseltsimehe härra Martna küsimine: „aga kui ta ei wasta, mis siis?“

Sisuliselt ei ütle see sissejuhatus midagi, koormab ainult seadust ja loob niisuguse korra, mida meie siamaani tarwitarud ei ole ja sellepärast tulewad need üleliigsed sõnad wälja jätta.

Neid põhjendusi arwesse wõttes ja toetades redaktsiooni komisjoni liigete arwamise peale, kes seda parandust tahtsid teha, teen ettepaneku, oma teisel lugemisel tehtud parandust wastu wõtta.

Juhataja J. Kukk: Ettepaneku kohta sõna ei soowita. Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarwita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Pannen § 1 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 2. Wanem töökaitse komisjar määrab süüdlasele karistuse ning teatab temale sellest allkirja wastu; ühes sellega teeb temale ettepaneku neljateistkümne päewa jooksul, teate kättesaamise päewast arwates, esitada renteikwiitungi trahwi äratasumise üle. Kui selle tähtaja jooksul kwiitung esitatud ei ole, antakse asi wastawale rahukohtunikule sisuliseks arutamiseks ja karistuse määramiseks.

Juhataja J. Kukk: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Peale III-dat lugemist panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on III lugemise järele lõpuhääletamisel wastu wõetud.

K. Wirma (sd.): Nagu ma juba seletasin, on redaktsiooni komisjon selle seaduse läbi waadanud ja sellepärast teen ettepaneku teda wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **J. Kukk**: Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Panen ta hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on ilma redaktsiooni kom-

misjoni andmata nähtawa enamusega wastu wõetud.

9. Teadaandmine Päewakord on läbi järgmise koosoleku kohta. Järgmine koosolek on ennetehtud otsuse põhjal reedel.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.10 min. p. l.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **W. Pezold**.